

O'ZBEK TASVIRIY SAN'ATIDA IJODKORLIK VA BADIY OBRAZ MASALALARI

Rayimov Furqatjon Farhod o'g'li

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi furqatrimov71@gmail.com,

Muxammadjanova Farangiz Dilshod qizi

Guliston davlat universiteti 1-kurs talabasi ,farangizmuxammadjanova@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o'zbek tasviriy san'atida ijodkorlik va badiiy obraz yaratish masalalari tahlil qilinadi. Badiiy obrazning san'at asaridagi o'rni, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar hamda rassom ijodida individual dunyoqarashning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o'zbek tasviriy san'atining turli davrlariga mansub rassomlar ijodi misolida badiiy obrazning mazmun-mohiyati ochib berilgan.*

Kalit so'zlar: *tasviriy san'at, ijodkorlik, badiiy obraz, rangtasvir, kompozitsiya, milliy an'ana, estetik tafakkur, badiiy talqin, rassom ijodi.*

ПРОБЛЕМЫ ТВОРЧЕСТВА И ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В УЗБЕКСКОМ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Аннотация: *В данной статье анализируются вопросы творческого процесса и создания художественного образа в узбекском изобразительном искусстве. Рассматриваются роль художественного образа в произведении искусства, факторы, влияющие на его формирование, а также значение индивидуального мировоззрения художника в творческой деятельности. Кроме того, на примере творчества художников различных периодов развития узбекского изобразительного искусства раскрываются содержание и сущность художественного образа.*

Ключевые слова: *изобразительное искусство, творчество, художественный образ, живопись, композиция, национальная традиция, эстетическое мышление, художественная интерпретация, творчество художника.*

ISSUES OF CREATIVITY AND ARTISTIC IMAGE IN UZBEK VISUAL ARTS

Abstract: *This article analyzes the issues of creativity and the creation of artistic images in Uzbek visual arts. It examines the role of the artistic image in a work of art, the factors influencing its formation, and the significance of the artist's individual worldview in the creative process. Furthermore, the content and essence of the artistic image are explored through examples from the works of artists representing different periods of Uzbek visual art.*

Keywords: *visual arts, creativity, artistic image, painting, composition, national tradition, aesthetic thinking, artistic interpretation, artistic expression, artist's creative work.*

Tasviriy san'at jamiyat ma'naviy hayotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, insonning estetik dunyoqarashini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Har qanday san'at asarining badiiy qimmati unda yaratilgan obrazlarning mazmundorligi, ta'sirchanligi va estetik mukammalligi bilan belgilanadi. Shu sababli ijodkorlik va badiiy obraz masalalari san'atshunoslik fanining eng muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Badiiy obraz san'atkorning hayot haqidagi tasavvurlari, his-tuyg'ulari va estetik qarashlarining badiiy ifodasidir. Rassom real borliqni kuzatish, tahlil qilish va umumlashtirish orqali yangi badiiy voqelik yaratadi. Natijada tomoshabinda muayyan hissiy kechinmalar va estetik taassurotlar uyg'otuvchi obraz shakllanadi. Bugungi kunda o'zbek tasviriy san'atida milliy an'analarni saqlagan holda zamonaviy badiiy tafakkur asosida yangi obrazlar tizimi shakllanmoqda. Tarixiy meros, xalqning urf-odatlari, tabiat manzaralari hamda inson ruhiyati rassomlar ijodining asosiy mavzularidan biri bo'lib qolmoqda. Shu jihatdan ijodkorlik va badiiy obraz masalalarini o'rganish nafaqat san'atshunoslik, balki milliy madaniyat taraqqiyoti nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning maqsadi o'zbek tasviriy san'atida badiiy obraz yaratishning nazariy asoslarini o'rganish hamda turli davr rassomlari ijodi misolida uning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Ijodkorlik inson tafakkurining eng yuqori ko'rinishlaridan biri bo'lib, yangi g'oyalar va badiiy qadriyatlarni yaratishga qaratilgan faoliyatdir. Tasviriy san'atda ijodkorlik rassomning borliqni individual tarzda idrok etishi va uni o'ziga xos badiiy vositalar orqali ifodalashida namoyon bo'ladi. Badiiy obraz esa san'at asarining markaziy elementi hisoblanadi. Obraz rassomning hayot haqidagi qarashlarini umumlashtirgan holda tomoshabinga yetkazadi. U nafaqat tashqi shaklni, balki hodisa va voqealarning ichki mohiyatini ham ochib beradi.

Tasviriy san'atda badiiy obraz rang, kompozitsiya, perspektiva, ritm, yorug'-soya va faktura kabi vositalar orqali yaratiladi. Obrazning ta'sirchanligi aynan shu vositalarning o'zaro uyg'unligi bilan belgilanadi.

O'zbek tasviriy san'ati tarixida badiiy obraz yaratishning boy tajribasi shakllangan. Sharq miniatyura maktabi, xalq amaliy san'ati va zamonaviy rangtasvir namunalari buning yaqqol dalilidir. XX asr davomida o'zbek rassomlari milliylik va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlagan holda yangi obrazlar tizimini yaratishga erishdilar.

O'zbek rangtasvirining yirik namoyandalaridan biri O'ral Tansiqboyev ijodida tabiat obrazi markaziy o'rin egallaydi. Rassomning "Qamchiq dovoni" asarida tog'larning mahobati, tabiatning ulug'vorligi va ona yurt go'zalligi yuksak badiiy mahorat bilan ifodalangan. Asardagi ranglar uyg'unligi va kompozitsion yaxlitlik tomoshabinda Vatanga muhabbat va faxr tuyg'ularini uyg'otadi.

1-rasm.

Ural Tansiqboyev. “Qamchiq dovoni”,
Mato, moybo‘yoq - 1968 yil.

2-rasm.

Chingiz Ahmarov. “Xorazm raqsi”,
Mato, tempera - 1971 yil.

Milliy madaniyat va xalq an’analarini badiiy obrazlarda aks ettirgan rassomlardan yana biri Chingiz Ahmarov hisoblanadi. Uning “Xorazm raqsi” asarida o‘zbek xalqining boy madaniy merosi, milliy raqs san’ati va sharqona estetik qarashlari mujassamlashtirilgan. Raqs harakatlarining ritmik ifodasi va ranglarning uyg‘unligi obrazlarning emotsional ta’sir kuchini oshirgan.

Mustaqillik yillarida o‘zbek tasviriy san’ati yangi bosqichga ko‘tarildi. Rassomlar milliy qadriyatlarni zamonaviy badiiy qarashlar bilan uyg‘unlashtirib, yangi obrazlar yaratishga intildilar. Ana shunday ijodkorlardan biri Muhammadiyor Toshmurodov hisoblanadi. Muhammadiyor Toshmurodov zamonaviy o‘zbek rangtasvirida tabiat va inson munosabatlarini lirik-falsafiy ruhda talqin qilayotgan rassomlardan biridir. Uning asarlarida ranglar uyg‘unligi, yorug‘likning nozik ifodasi va fakturaviy yechimlar orqali obrazlarning ruhiy holati ochib beriladi. Rassom ijodida tabiat manzaralari oddiy tasvir obyekti emas, balki inson kechinmalari va milliy tafakkurning badiiy ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi.

Rassomning “Tong” nomli asarida keng sahro bag‘ridagi otlar obrazi orqali erkinlik, hayot davomiyligi va tabiatning uyg‘onishi g‘oyasi ilgari suriladi. Asardagi sokin ranglar, tong yorug‘ligi va harakatdagi otlar kompozitsiyasi tomoshabinda falsafiy mushohada uyg‘otadi. Ot obrazi esa o‘zbek xalqining tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari va erkinlik timsoli sifatida talqin etiladi.

Muhammadiyor Toshmurodovning “Shohimardon” asari ham rassom ijodining yorqin namunalaridan biridir. Asarda tog‘ qoyalarining ulug‘vorligi, suv oqimining harakati va yorug‘likning tabiiy tarqalishi orqali tabiatning betakror go‘zalligi tasvirlangan. Ranglarning nozik uyg‘unligi va bo‘yoq surtmalarining fakturaviy yechimi manzaraga kuchli hissiy ta’sir bag‘ishlaydi. Asar tomoshabinda tabiatga mehr, estetik zavq va ruhiy osoyishtalik tuyg‘ularini uyg‘otadi.

3-rasm.

Muhammadiyor Toshmurodov. "Tong".

"Shohimardon".

Mato, moybo'yoq - 2008 yil.

4-rasm.

Muhammadiyor Toshmurodov.

Mato, moybo'yoq - 2008 yil.

Mazkur asarlar zamonaviy o'zbek tasviriy san'atida badiiy obraz yaratishning yangi tendensiyalarini namoyon etadi. Ularda milliylik, tabiat va inson o'rtasidagi uyg'unlik zamonaviy badiiy tafakkur asosida talqin qilingan.

O'zbek tasviriy san'atida ijodkorlik va badiiy obraz masalalari san'at taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Badiiy obraz rassomning estetik qarashlari, dunyoqarashi va hayot haqidagi falsafiy mushohadalarini ifodalovchi asosiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. O'zbek tasviriy san'atining turli davrlarida faoliyat yuritgan rassomlar ijodida milliy qadriyatlar, tabiat va inson obrazlari yetakchi o'rin egallagan.

O'ral Tansiqboyevning "Qamchiq dovoni", Chingiz Ahmarovning "Xorazm raqsi", shuningdek, Muhammadiyor Toshmurodovning "Tong" va "Shohimardon" asarlari badiiy obraz yaratishning turli usullari va estetik yondashuvlarini namoyon etadi. Ushbu asarlar orqali rassomlarning individual ijodiy qarashlari, milliy madaniyatga bo'lgan munosabati hamda zamonaviy badiiy tafakkuri yaqqol namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, o'zbek tasviriy san'atida ijodkorlik va badiiy obraz masalalari milliy san'at rivojining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Ularni o'rganish va ilmiy tahlil qilish yosh avlodning estetik tarbiyasini yuksaltirish hamda milliy madaniy merosni chuqur anglashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdirasilov S.F. Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2012.
2. Hasanov R. Tasviriy san'at asoslari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2009.
3. Bulatov S.S. Tasviriy san'at asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
4. Akbarov H. O'zbekiston tasviriy san'ati tarixi. – Toshkent, 2015.
5. Tansiqboyev U. Tanlangan asarlar albomi. – Toshkent, 1985.
6. Ahmarov Ch. Monumental va dastgohli rangtasvir asarlari katalogi. – Toshkent, 2000.

7. Farhod o'g'li R. F. Zamonaviy o'zbek tasviriy san'atida milliy an'analar va global san'at tendensiyalari uyg'unligi muammosi //masters. – 2025. – T. 3. – №. 32. – С. 57-61.
8. Alikulovich B. A. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirish yo'llari //Science and innovation. – 2024. – T. 3. – №. Special Issue 16. – С. 383-385.
9. Allaberdiyevich U.B. Tasviriy san'atda innovatsion texnologiyalar: zamonaviy yondashuv va yangi imkoniyatlar. Iqro indexing, 16 (01), 374-378 [Электронный ресурс].
10. Boxodirovna K.D. Kompozitsiya fanini o'qitishdagi innovatsion usullarining ahamiyati //yosh olimlar, magistr va iqtidorli talabalarining ilmiy faoliyatini oshirishda ularga qaratilgan kreativ g'oyalar, yechim va takliflar. – 2025. – T. 3. – №. 26. – С. 35-39.